



# ØRSTEDSPARKEN

UDVIKLINGSPLAN 2021 - 2031



# ØRSTEDSPARKEN

UDVIKLINGSPLAN 2021-2031

**XXX** 2021

**KØBENHAVNS KOMMUNE**

**Teknik- og Miljøforvaltningen**

Parker, Kirkegårde og Renhold



## ØRSTEDSPARKEN

Udviklingsplan 2021-2031

### Projektledelse

Projektleder: Anna-Sofie Hjelm Byrnak, Kvalitet  
Parker, Kirkegårde og Renhold, Teknik- og Miljøforvaltningen

### Rapporten er udarbejdet af

Anna-Sofie Hjelm Byrnak

### Med bidrag fra medarbejdere i Teknik- og Miljøforvaltningen:

Peter Nordskov Hansen  
Anna Gerd Ellerbæk  
Joakim Steinsvåg  
Helle Bjerg Sørensen  
Mette Blicher  
Jens Peter Munk

### Kort og grafisk tilrettelæggelse

Kort er udarbejdet af Anna-Sofie Hjelm Byrnak. Den grafiske tilrettelæggelse er udført af Kira Reiter, Kvalitet

Baggrundskort: Copyright Københavns Kommune

### Fotos

Fotos af Kira Reiter & Anna-Sofie Hjelm Byrnak

Historiske billeder og fotos:

Foto s. 12 af Fritz Theodor Benzen

Foto s.16 af Peter Elfelt

Billede s.17 Plantegning af ukendt kunstner

Foto s. 17 Legeplads af J.F. Meyer

Foto s. 17 Stenbedet af Holger Damgaard

Foto s. 49 af ukendt fotograf

### Publikationen kan downloades fra

[www.kk.dk/publikationer](http://www.kk.dk/publikationer)

### Tryk

KK Printpartner – trykt på svanemærket papir

# INDHOLDSFORTEGNELSE

<b>INDLEDNING .....</b>	<b>10</b>
<b>FÆSTNINGSRINGEN.....</b>	<b>12</b>
ØRSTEDSPARKEN – HISTORISK RIDS.....	16
<b>HOVEDMÅL FOR PLANPERIODEN .....</b>	<b>18</b>
FRED OG RO ZONER.....	18
KULTURHISTORIEN I PARKEN .....	20
UDVIKLINGSMULIGHEDER.....	20
<b>ADMINISTRATIVE FORHOLD .....</b>	<b>24</b>
BELIGGENHED OG AFGRÆNSNING .....	24
EJERFORHOLD .....	24
KOMMUNE- OG LOKALPLAN .....	25
BYGNINGSFREDNING .....	25
NATURFREDNING .....	25
FORTIDSMINDEFREDNING .....	25
BESKYTTELSESLINJER.....	26
KYSTNÆRHEDSZONEN .....	26
NATURBESKYTTELSESLOVEN .....	26
VANDLØBSLOVEN .....	26
BYNATUR I KØBENHAVN – STRATEGI 2015-2025.....	26
KØBENHAVNS KOMMUNES TRÆPOLITIK 2016-2025 .....	26
GENERELLE RETNINGSLINJER .....	28
<i>Retningslinjer for arrangementer.....</i>	<i>28</i>
<i>Retningslinjer for gadesalg.....</i>	<i>28</i>
<i>Faste lokationer for salg .....</i>	<i>29</i>
<i>Ordensreglement.....</i>	<i>29</i>

<b>ANALYSE AF OMRÅDET .....</b>	<b>30</b>
BEVÆGELSESMØNSTRE OG TRAFIK.....	30
TILGÆNGELIGHED.....	30
BRUGERNE .....	30
FUNKTIONER OG MØDESTEDER.....	32
<i>Den bemandede legeplads</i> .....	32
<i>Den ubemandede legeplads</i> .....	32
<i>Caféen</i> .....	32
<i>Bjælkehytten</i> .....	32
<i>Dækningsgrave</i> .....	33
<i>Toiletter</i> .....	33
SKULPTURER .....	34
UDENDØRS INVENTAR .....	35
<i>Udendørsmøbler</i> .....	35
<i>Skiltning</i> .....	35
<i>Belysning</i> .....	35
ARRANGEMENTER.....	35
UDLEJNING OG SALG.....	35
BEPLANTNING.....	36
VANDKVALITETEN I VOLDGRAVEN .....	37
BIODIVERSITET .....	38
<i>Fugle</i> .....	38
<i>Pattedyr</i> .....	38
<i>Padder og krybdyr</i> .....	38
<i>Fisk</i> .....	38
<i>Invasive arter</i> .....	38
<b>UDVIKLINGSMULIGHEDER.....</b>	<b>40</b>
REKREATIVE UDVIKLINGSMULIGHEDER.....	40
<i>Adgangsforhold og tilgængelighed</i> .....	40
<i>Parkinventar</i> .....	41
<i>Leg og bevægelse</i> .....	42
<i>Ophold og mødesteder</i> .....	42
<i>Bygninger og tekniske installationer</i> .....	42
<i>Kunst</i> .....	43

UDVIKLINGSMULIGHEDER FOR LANDSKAB OG NATUR.....	45
<i>Generelt</i> .....	45
<i>Voldgraven</i> .....	45
<i>Græs</i> .....	46
<i>Beplantning</i> .....	48
PARKBETJENTE I ØRSTEDSPARKEN.....	50

**LITTERATUR .....53**

**BILAG**

BILAG 1. Eksisterende forhold

BILAG 2. Rekreative udviklingsmuligheder

BILAG 3. Udviklingsmuligheder for natur og landskab

BILAG 4. Retningslinjer for ændringer på fortidsminder





# INDLEDNING

Udviklingsplanen for Ørstedsparken er gældende fra 2021 til 2031. Plejeplaner kaldes i Københavns Kommune for udviklingsplaner.

Naturfredningen af Ørstedsparken er fra 1963 og har bl.a. til formål at bevare området som rekreativ grøn park, hvor offentligheden skal have adgang. Parken er derudover også omfattet af fortidsmindefredning, i henhold til museumsloven, hvori der ligger en kommunal plejeforpligtigelse.

Nærværende udviklingsplan er udarbejdet i henhold til Bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn nr. 924 af 27/06/2016, idet naturfredningen ikke stiller krav om udarbejdelse af plejeplaner.

Udviklingsplanens formål er at sikre, at det fredede område plejes, drives og udvikles på en måde, der er i overensstemmelse med naturfredningen og parkens tema som romantisk kulturhave. Derudover er formålet at leve op til Københavns Kommunes Bynaturstrategi 2015-2025 samt understøtte formidlingen af fæstningsværket.

Planen beskriver hvilke tiltag, der påtænkes udført i planperioden. Der er dog ingen garanti for at alle tiltag bliver udført, da dette afhænger af ressourcer og økonomi. Udviklingsplanen revideres hvert 10. år.

Den primære målgruppe for udviklingsplanen er Københavns Kommunes medarbejdere, der skal anvende den som administrativt grundlag for forvaltningens arbejde. Her tænkes især på forvalterne og driftsmedarbejderne i afdelingen for Parker, Kirkegårde og Renhold (PKR) samt bylivsrådgiverne og Københavns Kommunes fredningstilsyn i afdelingen for Bygge-, Parkerings- og Miljømyndighed (BPM).

Den sekundære målgruppe er interessenterne, som f.eks. foreninger, forretninger og andre, der har interesse i den

nuværende og fremtidige anvendelse og udvikling af området.

Ingen god udviklingsplan uden idérige og engagerede samarbejdspartnere. En vigtig samarbejdspartner er Slots- og Kulturstyrelsen.

En anden væsentlig samarbejdspartner er parkbrugerrådet, som for denne plans vedkommende bestod af repræsentanter fra Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, Foreningen Hovedstadens Forskønnelse, Lokaludvalg Indre by, Københavns Ældreråd, Danske Handicaporganisationer, Landsforeningen for bøsser, lesbiske, biseksuelle og transpersoner, Realdania, Andelsforeningen Nørrekarter samt en repræsentant for børnefamilier.

Der er afholdt to parkbrugerrådsmøder i forbindelse med udarbejdelse af planen. Derudover har forvaltningen afholdt et parktræf i Ørstedsparken i august 2019, hvor mere end 60 interesserede borgere deltog. Parktræffet er et offentligt møde, hvor alle kan deltage og få indflydelse på planen. Københavns Kommune takker parkbrugerrådet og de mange andre bidragsydere for deres engagerede indsats.

Denne plan er den anden officielle udviklingsplan for Ørstedsparken. Den første udviklingsplan for Ørstedsparken er fra 2002, hvor parken var en del af en samlet plan for de fire kommunale parker i Fæstningsringen. Disse parker omfatter Ørstedsparken, Christianshavns Vold, Østre Anlæg og Kastellet's udenværker.

Planen er forelagt Det Grønne Råd i København.



# FÆSTNINGSRINGEN

De første volde omkransede hovedstadens middelalderlige kerne.

I 1600-tallet tog Christian IV initiativ til en modernisering og udvidelse af voldene. Disse fungerede som fæstningsanlæg frem til 1807, hvor bombardementet af København gjorde det klart, at det var blevet utidssvarende. Samtidig voksede befolkningstallet og i midten af 1800-tallet var det - navnlig efter koleraepidemien i 1853 - tydeligt, at voldene måtte falde for at give København udvidelsesmuligheder.

Københavns Kommune nedsatte i februar 1870 et udvalg, der skulle udarbejde planerne for anlæggene og bebyggelsen af voldterrænet. Voldparkerne blev fine eksempler på en ny type mødesteder for borgerskabet.

De fire kommunale parker i Fæstningsringen består af Ørstedsparken, Østre Anlæg, Kastellet's udenværker og Christianshavns Vold. Kernen i parkerne er fæstningsværket, som stadig står med volde, raveliner og bastioner. På næste side kan man se et principsnit over deres voldprofil, så deres forskellighed og deres lighed bliver tydelig.

Overdragelsen til Københavns Kommune startede i 1872 og strakte sig frem til 1916. Et mindre stykke af Christianshavns Vold overgik først i 1994. Botanisk Have, Kastellet's kernefæstning, Tivoli og Christiania er også en del af det gamle fæstningsværk, men har andre ejere.

Billedet på denne side er fra 1902. Det er taget, hvor der i dag er et stort staudebed.



## Ørstedsparken

*Principsnit*



## Østre Anlæg

*Principsnit*



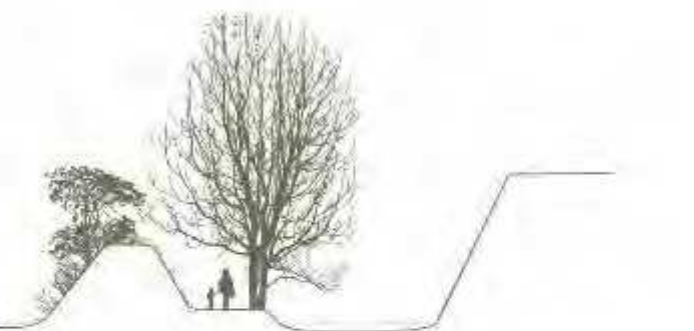
## Christianshavns Vold

*Principsnit*



## Kastellet's udenværker

*Principsnit*



Østre Anlæg

*Den fuglevenlige park*



Botanisk Have



Ørstedsparken

*Den romantiske kulturhave*

Tivoli



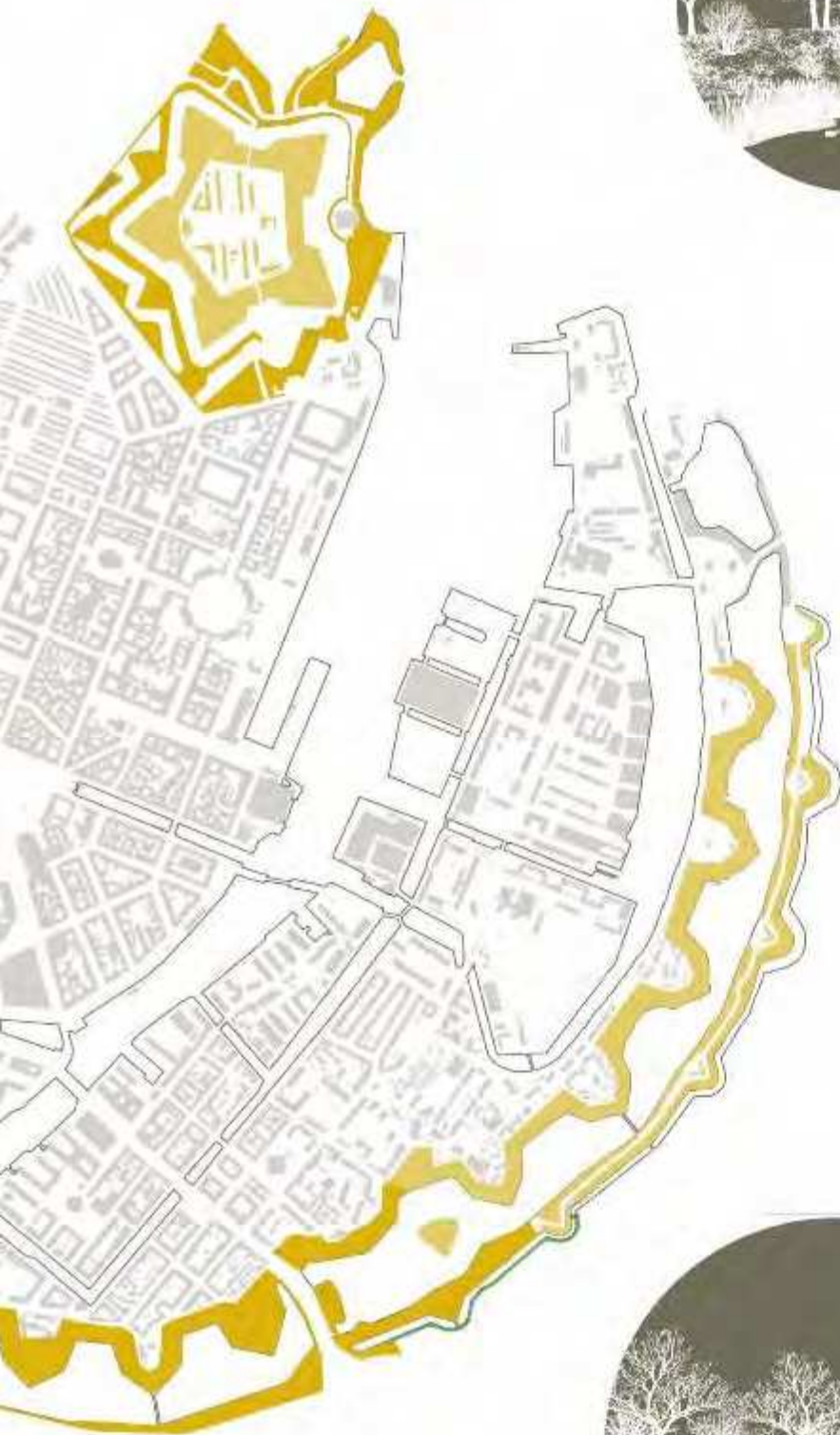
De mørkegrøne, optegnede arealer rummer Fæstningsringens fire temaparker. Fællestrækket er, at de er bygget op omkring det oprindelige voldterræn, men ellers varierer de i deres udtryk.

De lysere grøne og optegnede arealer er parker og områder, der er en del af Fæstningsringen, men som har andre ejere.



Kastellet's udenværker

**Forsvarshistorien**



Christiania



Christianshavns Vold

**Fæstningsværk med stort naturindhold**

## Ørstedsparken – historisk rids

Landskabsgartneren Henrik A. Flindt (1822-1901) har udformet Ørstedsparken. Han var inspireret af Rudolph Rothe og den landskabsgartneriske/engelske have stil. Det kommer til udtryk i parkens slyngede stier, der svinger sig mellem grupper af eksotiske træer, samt terrænet der danner en bølget skål omkring en sø med svaner.

Denne stil kaldes også for romantisk og udover de bugtede former veksler den mellem åbne og lukkede rum. På denne måde iscenesættes rækker af visuelle oplevelser og overraskelser. Det spændende ved anlægget er bl.a. modsætningen mellem det organiske formsprog, der gør det svært at opnå overblik, og fæstningsanlæggets strenge geometri, som nemt skaber et overblik.

Anlægget var en promenadepark, hvilket var typisk for sin tid. Her var det ikke muligt at integrere de åbne græsningsarealer i parkens struktur. Alligevel er der i Flindts plan indarbejdet frie kig hen over søen, der åbner parken op.

Ved at lade broen udgå fra knækket mellem bastionens venstre flanke og face, fremfor fra spidsen, opnåede Flindt et asymmetrisk anlæg, trods den symmetriske bastions form. Toppen af Hahns Bastion er gravet af, men de nederste dele af facerne kan stadig ses fra den gamle ravelin på den anden side af søen.

D. 27. oktober 1879 blev parken indviet og 9 måneder senere navngivet Ørstedsparken. Den fik sit navn, fordi der allerede i 1876 blev opstillet et monument for H. C. Ørsted på Hahns Bastion – en del af den kommende park. Tilladelsen til opstillingen blev givet på trods af protester, som sagde, at statuen ville komme til at give parken navn. En forudsigelse, der kom til at holde stik.

I Ørstedsparken findes en række skulpturer, som er i overensstemmelse med tidens interesse for dramatiske eller idylliske genremotiver. De er alle portrætstatuer af nationale samlingsfigurer og kan ses som en afspejling af de politiske ændringer.

Billede af den nordøstlige del af parken. Foto fra 1918





Ørstedsparken ser i store træk fortsat ud som ved åbningen. Allerede dengang indeholdt anlægget en sø med gangbro over, staudebed, stenbed og skrånende plæner. Der var tillige blevet indrettet en offentlig legeplads, Københavns første.

I 1937 blev forsvarslægget som synligt voldsted automatisk omfattet af naturbeskyttelseslovens fortidsmindefredning.

Parken blev fredet i 1963 som en rekreativ park. I 1973 blev legepladsen ved Ahlefeldtsgade anlagt, i 1976 blev en vandtrappe tilføjet i parkens østlige ende, og i 1991 kom caféen til.

I 2014 åbnede en nyrenoveret Israels Plads, hvor der bl.a. var arbejdet med overgangen mellem pladsen og Ørstedsparken. Beplantningen i parken blev i denne omgang åbnet op mod pladsen, og adgangen mellem de to blev gjort mere flydende. Der blev desuden skabt et nyt vandlemente på pladsen, som løber ud over pladskanten og ind i Ørstedsparken. Vandtrappen fra 1976 blev i den forbindelse fjernet.



Udsigt fra stenbedet. Foto fra et ukendt årstal



Københavns første legeplads. Foto fra 1881



Plantegning af Ørstedsparken af ukendt kunstner, 1914

# HOVEDMÅL FOR PLANPERIODEN

**Det overordnede formål med parkens udvikling er at skabe en balance mellem fæstningsværket og de kulturhistoriske værdier, den rekreative anvendelse og områdets naturværdier.**

Københavns parker har stor betydning for de dyr og mennesker, der bor i byen. Det er rekreative, grønne rum, i byens grå landskab som giver naturoplevelser, sænker stressniveauet for mennesker og er levested og fødekilde for insekter, smådyr og fugle.

Den biologiske mangfoldighed i naturen går tilbage. Man taler om en biodiversitetskrise, som består i at levesteder og arter forsvinder med en hastighed som er 100-1000 gange hurtigere, end de naturligt ville gøre i en geologisk rolig periode, som den vi lever i nu. Tab af biodiversitet verden over forpligter også byens landskaber til at indtænke muligheder for at skabe og bevare levesteder samt forbedre fødegrundlaget for insekter, fugle og smådyr.

Derfor skal udviklingen og plejen af byens parker være med til at understøtte det eksisterende dyre- og planteliv samt øge arts- og aldersforskelligheden. En stor variation, i f.eks. bevoksningerne, er med til at øge robustheden over for de forandringer i klimaet, som vi endnu ikke kender konsekvenserne af. I Københavns parker skal der altid være hjemmehørende træer og buske, mens andelen af eksotiske træer og buske kan variere fra park til park.

Ud over et særligt fokus på områdernes naturværdier, søger planen ligeledes at understøtte oplevelsen og forståelsen af det kulturhistoriske forsvarsanlæg, som udgør en vigtig del af områdernes identitet. Særligt bør en understregning af Fæstningsværkets oprindelige udtryk indtænkes, hvor det er muligt.

Konkret arbejder udviklingsplanen med flere forskellige indsatser. Tiltagene beskrives nærmere i afsnittet *udviklingsmuligheder* på s. 40.

## Fred og ro zoner

Befolkningstallet i Københavns Kommune er støt stigende. Vi bliver flere mennesker, interessen for forskellige rekreative aktiviteter bliver større, og det stiller skarpere krav til planlægningen og i særdeleshed brugen af de fredede grønne områder.

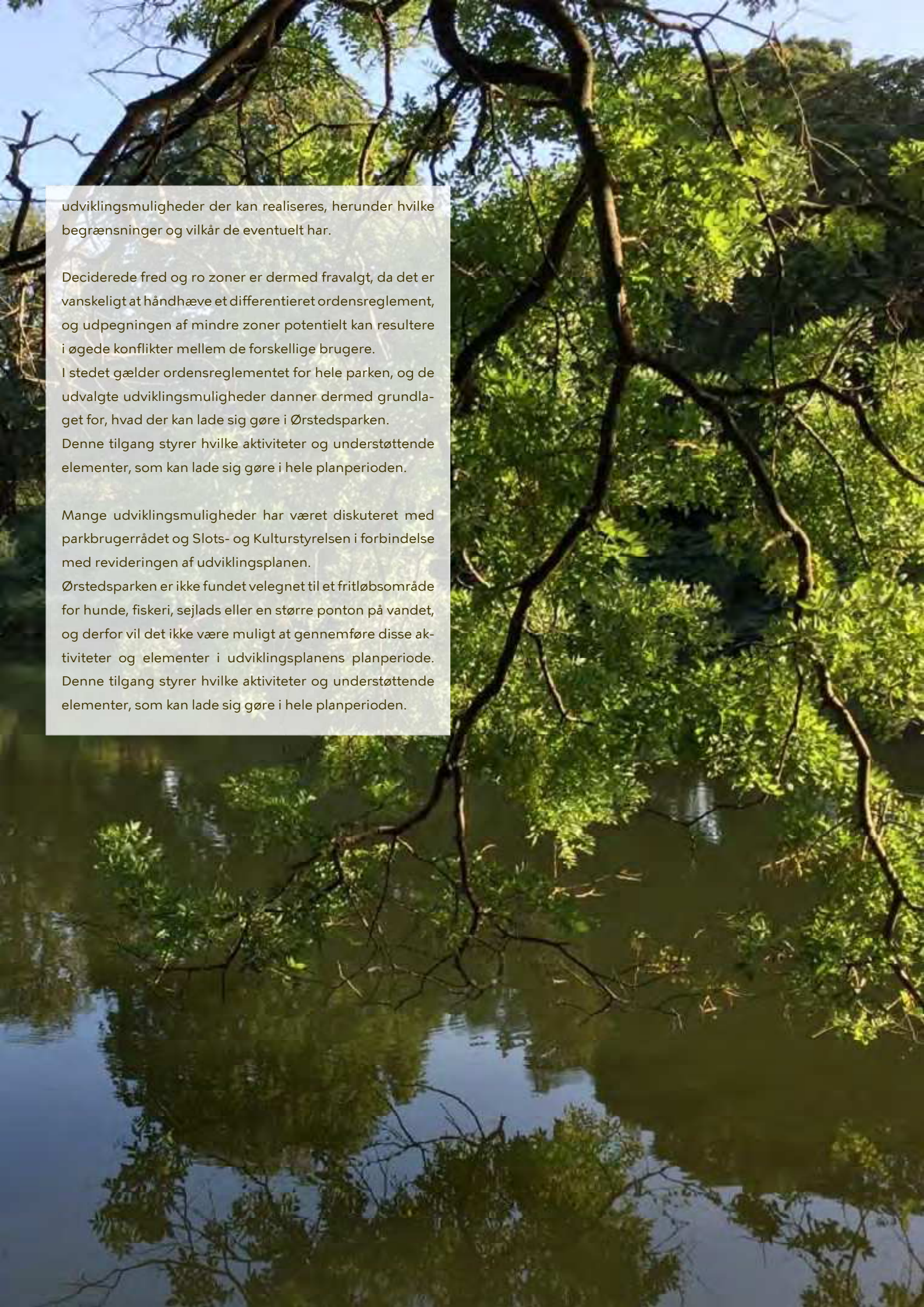
Igennem længere tid har der været fokus på at skabe diverse muligheder for aktiviteter, som bl.a. har det til fælles, at der er mere aktivitet og støj i parkerne. Derfor fik Københavns Kommune i 2014 udarbejdet en rapport om fred og ro zoner i parker og på kirkegårde.

Fred og ro har ligeledes været efterspurgt i forbindelse med udarbejdelsen af udviklingsplanen for Ørstedsparken.

Konceptet har været diskuteret med parkbrugerrådet, og konklusionen er, at parken skal kunne rumme begge sider af spektret.

**Området skal være en park, hvor besøgende har mulighed for at udfolde sig fysisk aktivt – også i større grupper. Men Ørstedsparken skal også være en grøn oase, hvor besøgende kan søge helle fra det pulserende storbyliv.**

Fred og ro konceptet er derfor indarbejdet i selve udarbejdelsen af planen ved nøje at tage stilling til, hvilke



udviklingsmuligheder der kan realiseres, herunder hvilke begrænsninger og vilkår de eventuelt har.

Deciderede fred og ro zoner er dermed fravalgt, da det er vanskeligt at håndhæve et differentieret ordensreglement, og udpegningen af mindre zoner potentielt kan resultere i øgede konflikter mellem de forskellige brugere.

I stedet gælder ordensreglementet for hele parken, og de udvalgte udviklingsmuligheder danner dermed grundlaget for, hvad der kan lade sig gøre i Ørstedsparken.

Denne tilgang styrer hvilke aktiviteter og understøttende elementer, som kan lade sig gøre i hele planperioden.

Mange udviklingsmuligheder har været diskuteret med parkbrugerrådet og Slots- og Kulturstyrelsen i forbindelse med revideringen af udviklingsplanen.

Ørstedsparken er ikke fundet velegnet til et fritløbsområde for hunde, fiskeri, sejlads eller en større ponton på vandet, og derfor vil det ikke være muligt at gennemføre disse aktiviteter og elementer i udviklingsplanens planperiode. Denne tilgang styrer hvilke aktiviteter og understøttende elementer, som kan lade sig gøre i hele planperioden.

## Kulturhistorien i parken

Grundlaget for Ørstedsparken er fæstningsanlægget, opbygningen af voldene og de tilknyttede voldgrave. Området er således til dels karakteriseret af militæranlæggets stramme, geometriske former, der giver parken dets særlige præg.

Ørstedsparken adskiller sig fra de andre parker i Fæstningsringen ved, at det oprindelige fæstningsanlæg er smeltet sammen med havekunsten, der har brugt det spændende terræn til at skabe en romantisk landskabshave, som ligesom fæstningsværket har en kulturhistorisk værdi. Parken har derfor flere historier at fortælle.

Her er det vigtigt for forståelsen af anlægget som forsvarsværk, at nogle strækninger friholdes for bevoksning og giver mulighed for at opleve det unikke historiske fæstningsværk, hvor fortidens spor skaber grundlag for nutidens brug.

Her fremstår de lange, rette stier på voldkronen langs voldgraven bl.a. som et væsentligt bevaret element fra militærtiden, da voldene tjente til forsvar for byen, og muligheden for hurtige troppeforflytninger og udvig var en del af voldanlæggets funktion. Dette ses særligt tydeligt på Hahns Bastion.

Samlet set skaber voldanlægget grundlag for spændende oplevelser, der både indeholder de historiske fortællinger i kombination med de fysiske forhold, som niveauforskelle (skråninger), vand og udsigter til både byen og igennem parken.

Også dyre- og plantelivet nyder godt af det menneskeskabte terræn. Her fungerer skråningerne som økologiske nicher, og da skråningerne desuden er for stejle for menneskelig færdsel, bliver her skabt en naturlig fred på arealerne, som dyre- og plantelivet kan trives i.

## Udviklingsmuligheder

I det efterfølgende oplistes de udviklingsmuligheder, der gælder for Ørstedsparken. Formålet er at give læseren en mulighed for at danne sig et overblik over områdets udviklingsmuligheder.

For en mere detaljeret gennemgang af de enkelte udviklingsmuligheder henvises til kapitlet 'Udviklingsmuligheder' på s. 40. Her vil muligheder og eventuelle begrænsninger for hver udviklingsmulighed blive præsenteret i detaljen. Desuden er de forskellige udviklingsmuligheder samlet på *bilag 2* og *3*.

Udviklingsmuligheder, der muligvis kræver en fredningsdispensation efter naturbeskyttelsesloven, skal vurderes konkret af fredningstilsynet i Københavns Kommune, når detaljer foreligger. Disse udviklingsmuligheder er markeret med en stjerne (\*).

Generelt vil alle ændringer på beskyttede fortidsminders arealer i udgangspunkt kræve dispensation fra Slots- og Kulturstyrelsen i forhold til museumslovens bestemmelser. Forholdet gælder dog ikke ændringer, der udføres som en del af løbende og almindeligt vedligehold og pleje *jf. bilag 4*.

Udviklingsmuligheder, der muligvis kræver en dispensation fra Museumsloven, skal vurderes af Slots- og Kulturstyrelsen, når detaljer foreligger. Disse udviklingsmuligheder er markeret med et en trekant (∇).

Det er vigtigt at bemærke, at fordi der skal søges om en given dispensation, ikke nødvendigvis betyder, at det ikke kan lade sig gøre at få dispensation. På den anden side er det heller ikke en garanti for, at en udviklingsmulighed kan realiseres blot ved at ansøge. Afgørelsen beror på en konkret vurdering fra gang til gang.



# Rekreative udviklingsmuligheder

Tiltag der muligvis kræver fredningsdispensation efter museumsloven er markeret med en ▽

Tiltag der muligvis kræver fredningsdispensation efter naturbeskyttelsesloven er markeret med en \*

## Adgangsforhold og tilgængelighed

- Parkens **indgangspartier** kan renoveres\*<sup>▽</sup>
- **Stier** kan renoveres for at øge tilgængeligheden<sup>▽</sup>
- **Trapperne** bør have god tilgængelighed\*<sup>▽</sup>
- **Trappen** mellem Ørstedsparken og Israels Plads kan omlægges, så den i højere grad benyttes\*<sup>▽</sup>

## Parkinventar

- Af **Fæstningsringens parkstandere** (skilte) bør det fremgå, hvor man befinder sig, parkens stisystem, toiletforhold og ordensreglement. Her kan ske en udskiftning af eksisterende parkstandere, ligesom der kan suppleres med nye<sup>▽</sup>
- **Informationsskilte** om parkens historie samt dyre- og planteliv kan opsættes<sup>▽</sup>
- **Kampagner** om adfærdændring kan iværksættes i kortere perioder<sup>▽</sup>
- Overflødige **hegn** kan fjernes og eksisterende kan renoveres<sup>▽</sup>
- Eksisterende **belysning** kan renoveres med fokus på funktionel belysning<sup>▽</sup>
- Der kan etableres funktionel belysning på stien til caféen og på den ubemandede legeplads<sup>▽</sup>
- **Defekte lamper** i stauvedet bør fjernes
- Mængden, udseendet og placeringen af **affaldsstativer** kan ændres<sup>▽</sup>
- **Borde, bænke og grillmuligheder** kan renoveres. Defekt materiel repareres, udskiftes eller fjernes<sup>▽</sup>
- **Redningsposter**nes udformning og placering kan ændres i takt med skiftende brugsvaner<sup>▽</sup>
- Der kan etableres nye **vandposter**, og eksisterende kan renoveres\*<sup>▽</sup>

## Leg og bevægelse

- **Den bemandede legeplads** kan renoveres\*<sup>▽</sup>
- **Den ubemandede legeplads** kan renoveres\*<sup>▽</sup>
- Der kan opsættes to midlertidige hegn af halmballer for foden af **kælkebakkerne** i vinterhalvåret

## Ophold og mødesteder

- **Caféen** kan renoveres\*<sup>▽</sup>

## Bygninger og tekniske installationer

- **Dækningsgravens** anvendelse kan ændres, og eksisterende kan forskønnes eller nedlægges\*<sup>▽</sup>
- **Toiletforholdene** kan forbedres\*<sup>▽</sup>
- Der kan etableres et **minispringvand** et udvalgt sted i søen<sup>▽</sup>

## Kunst

- **Kunst** kan integreres i parken<sup>▽</sup>

# Udviklingsmuligheder for natur og landskab

## Generelt

- **Fuglekasser og insekthoteller** kan opsættes. **Kvasbunker, dødt ved** og **torsoer** op til 3 meters højde kan efterlades til at styrke biodiversiteten<sup>∇</sup>
- **Invasive arter** bekæmpes
- **Aggressive arter** begrænses
- **De sekskantede blomsterbede** opretholdes, men ikke nødvendigvis med sommerblomster<sup>∇</sup>
- **Pur ved de sekskantede blomsterbede** omlægges til et fritvoksende busket<sup>∇</sup>
- **Stauvedet** opretholdes som prydbed
- **Stenbedet** kan renoveres<sup>∇</sup>

## Voldgraven

- Etablering af **nye anlæg** i søerne er kun muligt i begrænset omfang\*<sup>∇</sup>
- **Vandudskiftning** sker, når det er muligt
- **Kantsikring** bør løbende renoveres<sup>∇</sup>
- **Beplantning** langs søernes bred plejes forskelligt. Nogle steder skal kanten stå skarpt, så der er tilgængelighed til vandkanten. Andre steder sikres bløde overgange vha. rørskov
- Der kan etableres max. to **flåder til fugle**<sup>∇</sup>

## Græs

- De fleste arealer plejes som **brugsplæne**, da her er stor rekreativ aktivitet
- Udbredelsen af **brugsplæne med løg** opretholdes og fornyes løbende. Nye mindre områder kan omlægges til brugsplæne med løg<sup>∇</sup>
- Græsarealerne mod H.C. Andersens Blvd. og arealerne mod Israels Plads omlægges til **fælledgræs**
- Fælledgræs **under træer med højtliggende rødder**
- **Borten**, langs arealer med fælledgræs, plejes som brugsplæne eller slået græs

## Beplantning

- **Beplantningsudviklingens** mål er at skabe en stor mangfoldighed i blomstrende buske og træer og det sikres, at der kontinuerligt er store, gamle træer i parken. Desuden skal parkens kulturhistoriske værdier understøttes
- **Bevoksningerne** har et stort havepræg, der opretholdes
- Bevoksningerne plejes ved tynding og beskæring hvert fjerde år i et **rotationsprincip**
- **Monokulturelle flader** i landskabs- og parkbevoksninger ryddes for at skabe plads til nye og mere varierede buske<sup>∇</sup>
- Selvsået krat på **Hahns Bastion** ryddes. Der genplanter ikke
- Cirka halvdelen af **bambussen** ryddes for at sikre indkig til søen
- **Bevoksningen rundt om bænke** kan ryddes/nedskæres/opstammes
- Der kan tyndes i **gruppen af lærketræer** i parkens østlige del
- **Takshækken** ved bjælkehytten kan klippes længere ned
- **De historiske rækker af hestekastanje** på Hahns Bastion bevares så længe som muligt<sup>∇</sup>
- **Udsigtskiler og historiske sigtelinjer** bevares. Derfor ryddes bevoksningen, når den skærmer for udsigten
- **Nye bevoksninger** kan plantes langs hegnet i syd for at skærme mod kontorbygningen langs H.C. Andersens Blvd.<sup>∇</sup>
- Der kan plantes nye småtræer og buske rundt om **den ubemandede legeplads**<sup>∇</sup>
- **Rhododendron ved stenbedet** kan ryddes og omlægges til et nyt blomsterbed i god afstand til bænkerne<sup>∇</sup>
- Ved **bjælkehytten** kan der ryddes i bevoksningen, så der er indkig til denne
- I græsset **ved bjælkehytten** kan plantes et større træ<sup>∇</sup>

# ADMINISTRATIVE FORHOLD

## Beliggenhed og afgrænsning

Ørstedsparken indgår i ringen af parker, Fæstningsringen, som indrammer det indre København.

Parken har et areal på 6,5 hektar, hvor den centrale sø udgør ca. 1,8 hektar.

Parken afgrænses mod vest af Nørre Farimagsgade, mod syd af H. C. Andersens Boulevard, mod vest af Nørre Voldgade og mod nord af Linnésgade, Israels Plads og Ahlefeldtsgade

Parken ligger ca. 150 m. fra Nørreport Station, og der er otte indgange, som kan benyttes af de besøgende

## Ejerforhold

Ørstedsparken ejes af Københavns Kommune, Teknik- og Miljøforvaltningen. Ingen foranstaltninger kan udføres i området uden ejerens godkendelse.





## Kommune- og lokalplan

Ørstedsparken er omfattet af Københavns Kommuneplan 2019, hvor området bl.a. er udpeget som grøn bykile. Området er ikke omfattet af lokalplaner.

## Bygningsfredning

Gitterdragerbroen er fredet efter bygningsfredningsloven. Fredede bygninger reguleres af *lov om bygningsfredninger (BEK 219/2018)*, og Slots- og Kulturstyrelsen er myndighed. Alle bygningsarbejder, som går ud over almindeligt vedligehold, kræver tilladelse fra styrelsen.

## Naturfredning

Ørstedsparken er fredet ved '*Deklaration vedrørende Ørstedsparken*' af 1963. Fredningen indebærer, at arealet skal bevares som rekreativt grønt område og drives som park. Den indeholder flere konkrete bestemmelser, bl.a. forbud mod reklameskilte samt forbud mod byggeri og andre varige indretninger, som ikke tjener parkens formål. Her står desuden, at offentlighedens adgang ikke må begrænses.

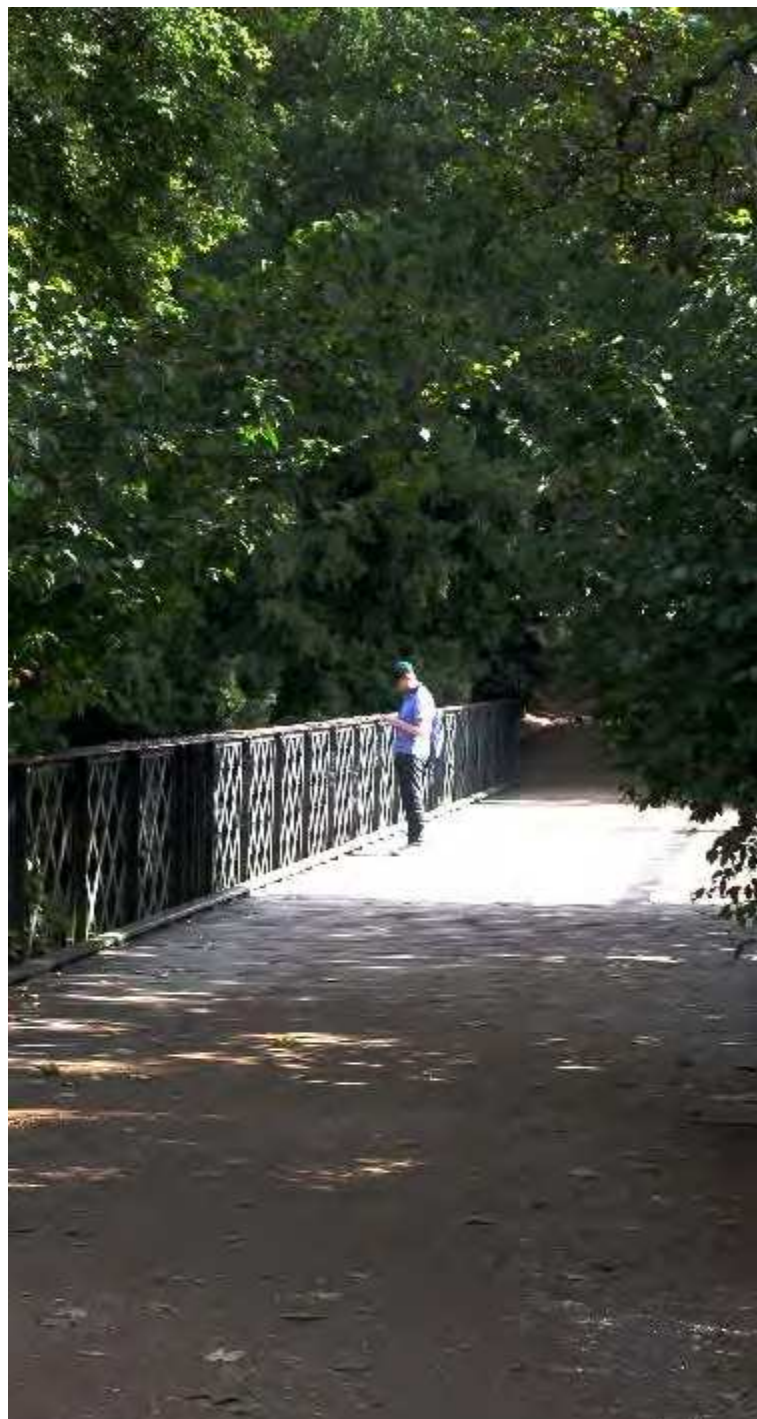
Fredningen giver kommunen lov til at pleje og udvikle parken som rekreativt område herunder til at opstille parkinventar. Fredningsnævnet kan i særlige tilfælde dispensere fra forbuddet, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål *jf. naturbeskyttelseslovens § 50*.

## Fortidsmindefredning

Ørstedsparken har været beskyttet som fortidsminder siden 1937 (naturbeskyttelsesloven). I dag varetages beskyttelsen af Museumslovens § 29e. Udbredelsen af fortidsmindefredningen udgør det samme område som arealfredningen *jf. bilag 1*. På fortidsminder gælder et forbud mod at foretage 'ændringer i tilstanden'.

*Museumslovens §29e* skal varetage en sikring af både fortidsmindets fysiske og visuelle udtryk og administreres af Slots- og Kulturstyrelsen, som administrerer forbuddet mod tilstandsændringer restriktivt.

Forbuddet inkluderer de fleste former for nyudvikling af områderne, især alt hvad der indebærer gravning i jorden og opstilling af nye bygninger og indretninger. Slots- og Kulturstyrelsen kan dispensere fra forbuddet i særlige tilfælde, *jf. museumslovens §29j*.



Alle indgreb i fortidsmindet og ændringer i dets fremtræden, der er udført før 1988, anses i udgangspunktet for lovlig i forhold til fortidsmindefredningen.

## Beskyttelseslinjer

Selve Ørstedsparken er ikke omfattet af bygge- eller beskyttelseslinjer, men parken (dvs. fortidsmindet) afkaster en fortidsmindebeskyttelseslinje.

## Kystnærhedszonen

Ørstedsparken ligger uden for kystnærhedszone.

## Naturbeskyttelsesloven

Naturbeskyttelseslovens §3 indeholder et generelt forbud mod at foretage tilstandsændringer i søer over 100 m<sup>2</sup> med et naturligt dyre- og planteliv, samt flere andre naturtyper.

Voldgravssøen i Ørstedsparken er omfattet af denne beskyttelse, som indebærer et forbud mod at foretage tilstandsændringer. Kommunen kan i særlige tilfælde dispensere fra forbuddet, men klagenævnets praksis er restriktiv.

## Vandløbsloven

Voldgravssøen i Ørstedsparken er et ferskvandområde. Søen er omfattet af et vandløbsregulativ. Her beskrives de overordnede regler, der gælder for drift og anvendelse af søen samt de fysiske anlæg, som er tilknyttet søen.

Alle nye anlæg, eller fysiske ændringer i søens udformning, skal ansøges og opnå godkendelse efter vandløbsloven hos Københavns Kommune. I forbindelse med behandling af en ansøgning skal vandløbsmyndigheden i Københavns Kommune fortage en offentlig høring af projektet. Tilsvarende skal nye udledninger eller ændringer i eksisterende forhold ansøges og opnå godkendes efter miljøbeskyttelsesloven hos Københavns Kommune.

## Bynatur i København – strategi 2015-2025

Strategien blev implementeret i maj 2015. Indarbejdelse af strategien i udviklingsplanen er et led i kommunens arbejde for et grønnere København. Planens visioner er:

**Vision 1:** At skabe mere bynatur i København

**Vision 2:** At øge kvaliteten af bynaturen i København

Begrebet '*bynatur*' er en fælles betegnelse for alle levende væsner og vækster som lever og findes i byen. Strategien opererer med de tre overordnede typer af grønne rum i byen, hvori bynaturen findes. De tre typer er '*By- og gadrum*', '*Parker og kirkegårde*' samt '*Naturområder*'.

Ørstedsparken ligger i kategorien *Parker og kirkegårde*. Strategiens målsætning er, at byens parker udvikles og plejes med hensyntagen til både kulturhistoriske, rekreative og biologiske hensyn.

Ud fra fem kvalitetsparametre: **Biodiversitet, klimatilpasning, funktionalitet, rumlighed** og **plejeindsats** ønsker kommunen at øge bynaturen, som er bestemt af konteksten og varierer alt efter, hvor i byen de grønne områder befinder sig.

## Københavns Kommunes Træpolitik 2016-2025

Københavns Kommune vedtog i 2016 en træpolitik med det formål at sikre en prioritering af både nye og eksisterende træer i København dog uden, at det hindrer en udvikling af byen. Principperne i træpolitikken medtænkes i planerne for beplantningsudvikling i Ørstedsparken.

### Træpolitikens fem principper:

- Eksisterende træer skal som hovedregel bevares
- Særligt værdifulde træer i København skal udpeges og bevares:
- Der skal plantes flere træer i København
- Der skal sikres gode vækstvilkår for både nye og eksisterende træer i København
- Der skal sikres et varieret træartsvalg i København



## Generelle retningslinjer

### Retningslinjer for arrangementer

Afholdelse af større arrangementer, offentlige arrangementer, filmoptagelser o. lign. kræver tilladelse fra Københavns Kommune. Det er enheden Events og Arrangementer i Teknik- og Miljøforvaltningen, som udsteder arrangementstilladelser.

Arrangementerne vurderes i forhold til fredningen, og om det har relevans for områdets funktion og interesse for områdets gæster. Desuden vurderes arrangementerne bl.a. i forhold til områdets bæreevne, antal deltagere samt mulighed for transport til og fra arrangementet. Hvis arrangementet kan tillades, udarbejdes der en arrangementstilladelse som bl.a. indeholder betingelser vedr. lokalitet, tidsrum, renhold, evt. salgstilladelser, brug af musik, lydniveau mv.

Ved alle arrangementer udpeges der altid et afgrænset arrangementsområde, og der fastlægges en såkaldt 'arrangementsperiode' som indeholder; opstillingsperioden, selve arrangementet og nedtagningsperioden.

Ud over de generelle retningslinjer for arrangementer, der f.eks. beskriver renhold og lydniveau og som findes på kommunens hjemmeside, gælder følgende specifikke retningslinjer for arrangementer i Ørstedsparken:

1. Der kan kun tillades arrangementer med gratis adgang for alle, idet offentlighedens adgang til rekreativ benyttelse ikke må begrænses.
2. Arrangementer, hvor der er kontinuerlig afspilning af højtalermusik samt koncerter og elektroniske musikarrangementer, kaldes tilsammen 'højtalerarrangementer'. Særligt er området ved caféen samt den skrånede plæne ved indgangen ud mod Nørreport egnet til denne type arrangementer.

3. Kommunen kan give afslag på arrangementsansøgninger, hvis omfanget ikke efterlever konceptet om fredelige og rolige parker.
4. Fred og ro konceptet betyder, at små rolige arrangementer prioriteres højere end f.eks. større musikarrangementer.

De fleste arrangementer, herunder opstilling af borde, stader, små vogne o.lign., betragtes som midlertidige ændringer i henhold til museumsloven og vil derfor også kræve dispensation fra Slots- og Kulturstyrelsen.

### Retningslinjer for gadesalg

Gadesalg fra Christianicykler, kaffeknallerter, foodtrucks og stader er blevet populært i København og er et tilbud som er med til at servicere de parkbesøgende. Udviklingsplanen muliggør gadesalg fra både en lille vogn (under 2,5 m<sup>2</sup>) f.eks. kaffeknallerter og en stor vogn (over 2,5 m<sup>2</sup>) f.eks. foodtruck eller varevogn.

Forvaltningen opdeler gadesalg i mobilt gadesalg og stadepladser, og salget kræver tilladelse fra kommunen. Gadesalg er desuden at betragte som (midlertidige) ændringer og vil derfor kræve dispensation i forhold til museumsloven.

For gadesalg gælder, at forvaltningen indfører antalsrestriktioner for at opretholde fremkommeligheden i et område eller områdets primære funktion som f.eks. rekreativt område. Derudover kan der indføres antalsrestriktioner, hvis det vurderes nødvendigt i forhold til at opretholde parkens fred og ro koncept.

### Mobilt gadesalg

Mobilt gadesalg i Ørstedsparken kræver en særlig tilladelse fra Københavns Kommune, da ordningen er en del af mobilt gadesalg i 'Særlige Områder'. De nærmere retningslinjer fremgår af kommunens hjemmeside. I praksis er det typisk kun små vogne der vil få tilladelser til 'Særlige Områder'.

Salg fra små vogne skal foregå på parkens stisystem og vil i 'Særlige Områder' være henvist til bestemte placeringer. Salgsvognen må kun være på pladsen i åbningstiden og salgsvogn skal være bemannet. Parktilladelsen gælder til årets udgang d. 31/12 det pågældende år.

### Stadepladser

Stadepladser omfatter salg fra salgsvogne (stor vogn over 2,5 m<sup>2</sup>), der har en fast placering. Stedet må ikke blive på pladsen uden for åbningstid og pakkes sammen hver dag. Tilladelsesperioden gælder tre til fem år.

### Faste lokationer for salg

I Ørstedsparken er der én fast lokation for salg; nemlig caféen, som servicerer parkbesøgende.

### Ordensreglement

I Ørstedsparken gælder følgende ordensreglement, som kan ændres, hvis forvaltningen finder det nødvendigt.



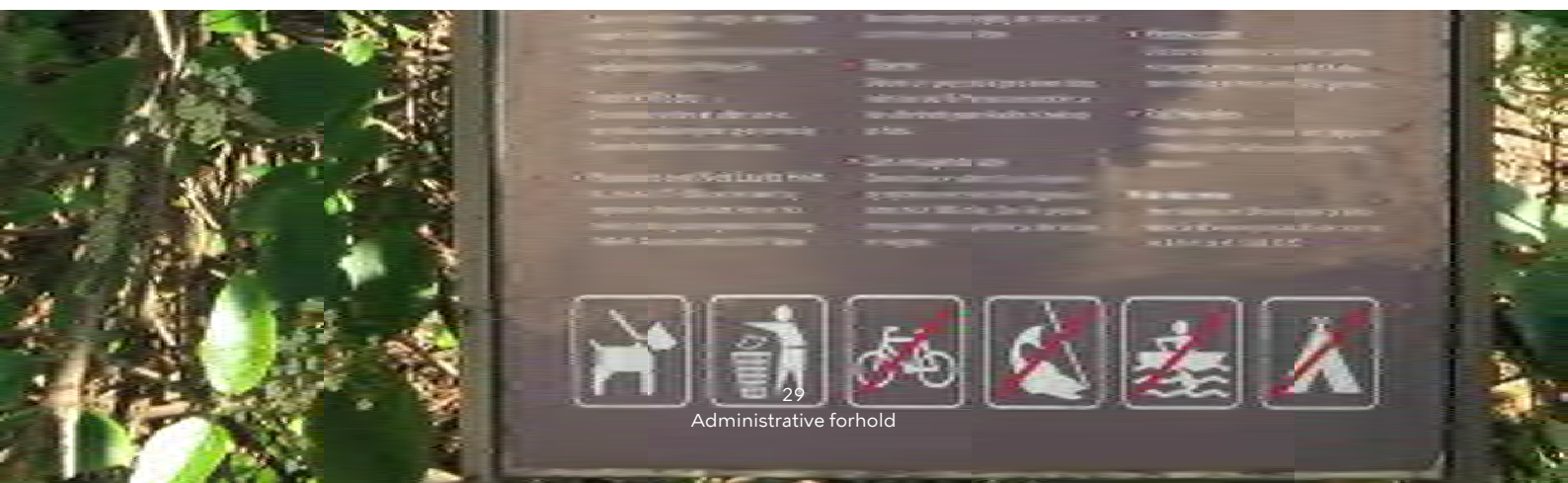
Kørsel og parkering med motorkøretøj kræver særlig tilladelse. Handicapkørsel er tilladt.

På legepladserne gælder desuden følgende særregler:  
Velkommen - Vis respekt for stedet og andre besøgende

- Hunde må ikke tages med i anlægget
- Brug af alkohol og euforiserende stoffer er ikke tilladt
- Åben ild er ikke tilladt
- Overnatning på legepladsen er ikke tilladt
- Cykling er kun tilladt for børn under 7 år
- Læg affald i affaldskurven
- Undlad at skade planter, blomster og træer
- Voksne må ikke opholde sig på legepladsen, medmindre de følges med børn.

Overtrædelse kan medføre bortvisning eller bøde efter *Ordensbekendtgørelsen*.

Københavns Kommune er på nuværende tidspunkt (2020) i gang med at revidere ordensreglementet for samtlige parker i kommunen.



# ANALYSE AF OMRÅDET

## Ørstedsparken er tematiseret som den romantiske kulturhave.

Parken har et helstøbt udtryk med inspiration fra den romantiske have. Dens særlige karakter understreges af de bløde landskabsformer, den asymmetriske bro og de mange skulpturer, der er integreret i det skovagtige udtryk. Kulturelle indslag optræder også i form af parkens caféliv og legepladser.

Ørstedsparken byder desuden på skiftende oplevelser med bl.a. store busketter, gamle træer, eksotiske træer og buske, udsigter gennem parken og bede med både stauder og sommerblomster.

Kombinationen af ovenstående gør Ørstedsparken til en oase og et fristed. Her kan man nyde idyl, ro, frodighed og havekunst og få en pause fra det hektiske byliv, der udspiller sig på den anden side af hegnet.

Ørstedsparken er den park i Fæstningsringen, hvor forsvarsværket er mindst synligt i dag.

## Bevægelsesmønstre og trafik

Parken er omgivet af et støbejerngitter, der skaber god kontrast mellem park og by. Den er med sine otte indgange, let tilgængelig for omgivelserne.

Indgang til parken er mulig gennem hovedindgangene i hvert hjørne. Indgangspartierne er tydeliggjort med fine kridtstenssøjler. Hegnet har desuden enkelte, mere diskrete åbninger – én på hver side af parkens langsider. Mod Israels Plads er en del af støbejerngitteret fjernet.

Cykler og motoriserede køretøjer er ikke tilladt at anvende i parken, som i resten af Fæstningsringen. For særregler angående trafik se *ordensreglementet*.

Der er kun få steder, udenfor parkens indgange, der er indrettet med cykelparkering.

## Tilgængelighed

Tilgængeligheden til parken er overordnet god og de slyngede, brede stier fører besøgende gennem hele parken.

Nogle steder er belægningen på stierne ujævn. Det gælder især ved stejle hældninger, hvor overfladevandet har skabt render, som fører grus væk fra stien. I områder hvor der er en kombination af render og stejlt terræn, bliver fremkommeligheden begrænset for kørestolsbrugere o. lign. Særligt er perlestensbelægningen, ved stien til caféen og den ubemandede legeplads, en udfordring for gangbesværede og kørestolsbrugere.

## Brugerne

Parken har i dag en bred brugergruppe, og benyttes primært til uorganiserede, rolige aktiviteter, f.eks. gåture, hundeluftning, solbadning, afslapning og picnic. Den bruges både af lokale, men tiltrækker også mange turister.

I dagtimerne bruges parken bl.a. af de omkringliggende institutioner. Børnehaver og vuggestuer benytter sig af legepladserne, mens skolerne bruger parken til undervisning, f.eks. bruges søen i biologitimerne og hele parken benyttes i idrætstimerne.

Parken benyttes også i nattetimerne i forbindelse med det københavnske fest- og natteliv og bliver desuden flittigt anvendt til film- og reklameoptagelser.

Parkens struktur med mange kroge og hjørner gør det muligt, at mange aktiviteter kan foregå samtidigt uden væsentlige konflikter.



## Funktioner og mødesteder

Ørstedsparken indeholder mange forskellige funktioner og mødesteder. En kort gennemgang af de væsentligste fremgår nedenfor.

### Den bemandede legeplads

Den bemandede legeplads er et mødested for mange institutioner, lokale og udefrakommende børn og børnefamilier.

Legepladsen henvender sig til en bred brugergruppe. Med klassiske legeredskaber som f.eks. sandkasser, gynger og rutsjebaner er der aktivitet til småbørn, mens bordtennisbordet henvender sig til de ældre børn og unge.

Her findes en toiletbygning, borde/bænke-sæt og et legepladshus, hvorfra der udlånes redskaber til sport og leg. Legepladsen ligger afskærmet bag busketter og grænser op til Nørre Farimagsgade. Dette fungerer godt og er ikke i strid med andre aktiviteter i parken.

Legepladsen er åben året rundt, men med skiftende bemanning i de forskellige sæsoner.

### Den ubemandede legeplads

Legepladsen er Københavns Kommunes første offentlige legeplads og henvender sig i dag til de mindre børn med klassiske legeredskaber og en forhindringsbane i naturtræ.

Legepladsen falder godt ind i omgivelserne med dens træmaterialer, og den ligger afskærmet bag store busketter, og virker derfor ikke forstyrrende. Legepladsen indeholder borde/bænke-sæt.

### Caféen

Den lille café, ligger i parkens nordlige hjørne, og byder på både indendørs- og udendørsservering. Caféens udeservering ligger delvist i forlængelse af den ubemandede legeplads, så der er mulighed for at kombinere de to aktiviteter. Fra caféens terrasse er der god udsigt over sø og park.

### Bjælkehytten

Bjælkehytten fungerer som frokoststue og omklædningsrum for driftspersonalet i parken.





## Dækningsgrave

I 1994 overdrog staten dækningsgravene til Københavns Kommune, hvor de i dag stadig indgår i det civilforsvarsmæssige beredskab.

I Ørstedsparken findes der tolv dækningsgrave. Heraf er der én, som anvendes til at huse den vandpumpe, der står for vandudskiftningen med Peblinge Sø, én der anvendes til lager for den lokale café og én der bruges som øvelokal.

## Toiletter

Der er placeret tre toiletter i parken.

Det ene toilet er knyttet til den bemandede legeplads og følger legepladsens åbningstider. Det andet ligger lige ved siden af den bemandede legeplads og har helårsåbent med aftenlåsning, 9.00 – 21.00 (19.00). Dette toilet er et handicaptolilet, men trænger til en opgradering for at leve op til de nuværende krav til udformningen af handicaptoliletter. Det sidste toilet er placeret på caféens bagside og følger dens åbningstider. Åbningstider kan ændres, hvis forvaltninger finder anledning til dette.



Den ubemandede legeplads



Den bemandede legeplads





Skulptur af fysikeren H.C. Ørsted

## Skulpturer

I parken står der 17 bronzeskulpturer. Fysikeren H.C. Ørsted og hans bror, juristen A. S. Ørsted er hver især hædret med et monument.

Desuden er der rejst monumenter for billedhuggeren Bertel Thorvaldsen, politikeren L.N. Hvidt og skolelederen Natalie Zahle.

Det, der dog især præger parkens kunstneriske udsmykning, er de ni bronzestatuer som Legatet Albertina, i sidste del af 1800-tallet, lod opstille i parken. Fælles for dem er, at det er bronzefstøbninger af fremragende romerske marmorkopier efter endnu ældre, nu forsvundne græske originalværker. Brygger Carl Jacobsen, der var formand for legatet, havde den idé, at disse figurer, såvel guder som satyrer og bakkanter, skulle befolke parken, som om den var en skov eller lund i antikkens verden.



## Udendørs inventar

### Udendørsmøbler

Parkens inventar består af Københavnerbænke hvor nogle har tilknyttede små borde. Desuden er her opstillet bord/bænke-sæt og affaldsstativer.

### Skiltning

Ørstedsparken er forsynet med skilte og piktogrammer på udvalgte steder. Ved parkens indgange er Fæstningsringens parkstandere placeret. Parkstanderen indeholder et oversigtskort, et afsnit om parkens historie, information om Fæstningsringen, piktogrammer samt informationer på engelsk. Desuden fremgår ordensreglementet ved legepladserne.

### Belysning

Ørstedsparkens belysning skiller sig ud fra den genelle belysning i Fæstningsringen, og er den park, der indeholder mest belysning.

Belysningen består af parklamper, der er placeret i det meste af parken. Særligt er der belysning på hovedstien rundt om søen, så det skaber tryghed, når man bevæger sig rundt efter mørkets frembrud, *jf. bilag 1*.

### Arrangementer

Af og til afholdes arrangementer i parken. Arrangementerne er mindre musik- og teaterarrangementer, f.eks. i forbindelse med Copenhagen Jazz Festival.

### Udlejning og salg

Caféen er parkens eneste permanente bygning, der tilbyder salg. Derudover er der mulighed for gadesalg *jf. administrative forhold s. 24*. Enkelte dækningsgrave udlejes *jf. afsnit om dækningsgrave*.





Bede med sæson- og sommerblomster



Der er mange træer med prydværdi i parken



Flere træer med prydværdi



Rhododendron medvirker til at give parken et havepræg

## Beplantning

Bevoksningerne i Ørstedsparken består af enkeltstående og ornamentale træer, grupper af træer i græs samt busketter og busketter med overstandere. Det er derfor en beplantning, der bærer et tydeligt havepræg, og her er ikke naturprægede krat og bevoksninger i parken.

Her er en del hjemmehørende træer, men de mest iøjnefaldende træer er eksotiske som f.eks. pagodetræerne, kirsebærkornel, hestekastanjer, tyrkisk hassel og mammuttræet.

Da parken blev anlagt i 1879, blev en del nye træer plantet og er derfor omkring 140 år gamle. Men meget af den oprindelige beplantning blev bevaret under anlæggelsen og er derfor ældre. Det gælder bl.a. for nogle af kastanjerne på voldkronen af Hahns Bastion. Der er i de senere år plantet en del nye træer, men de fleste træer er modne.

Langs kanten af Ørstedsparken er der skærmende busketter af liguster, tjørn, snebær, kornel, syren med mere. Flere steder er busketterne ikke tætte og frodige pga. alder og slid.

På voldskrænterne er der busketter af snebær, fjeldribs, snebolle, uægte jasmin og gedeblad. Flere af disse er ved at gro til i selvsået ahorn.

Der er også bede med sæson- og sommerblomster og to staudebede.

Det ene er placeret ved søbredden tæt på caféen og er vel-fungerende.

Det andet er et stenbedet i den sydlige ende af søen. Dette er ved at gro til i japansk pileurt. Stenene fra dette bed stammer fra udgravningen af Nørrebrobanen og består af forskellige granittyper.

## Vandkvaliteten i voldgraven

Voldgraven i Ørstedsparken er en vandgrav på ca. 1,8 hektar, som er omgivet af stejle brinker fra det tidligere voldanlæg. På grund af de stejle voldskrænter er en del af bredden helt utilgængelig, mens det andre steder er muligt at komme helt ned til vandet.

To steder i parken er her placeret en platform på vandet, så det er muligt at bevæge sig ud på voldgravssøen. Desuden er der god kontakt med vandet fra Frederiks VII's bro.

Med en middeldybde på ca. 3,8 m er voldgraven temmelig dyb, og allerede nogle meter fra bredden overgår bunden til en plan flade med en dybde på knap 5 m. Her er et fosforrigt slamlag af en tykkelse på godt og vel 1 m aflejret, hvilket i stor grad medvirker til at vandet er meget næringsrigt.

De høje volde med store træer bevirker en ringe vindesponering, som medvirker til at vandmasserne over sommeren lagdeles med iltmangel i bundvandet. Desværre har det den effekt, at der frigives endnu mere fosfor til vandet, hvilket fremmer opblomstringen af fritsvævende alger med heraf følgende uklart vand. Vandets indhold af fosfor er tilmed så rigelig, at det ofte er søens kvælstof, der begrænser algevæksten.

I det uklare vand trænger der ikke lys ned til bunden, og der er derfor ingen undervandsplanter i voldgraven. Hertil kommer, at en meget stor del af vandsøjlen i varme stillestående perioder kan være iltfattig, hvilket påvirker søens dyreliv negativt. Kantsikringens tilstand er flere steder i en dårlig forfatning.

Der er registreret flere tilfælde af fiskedød i voldgraven, bl.a. i 2009, hvor vandet efterfølgende har været en del klarere. Denne forbedring af vandets klarhed ses ikke sjældent i forbindelse med fiskedød, og skyldes at dyreplanktonet i mangel på fisk ikke bliver ædt, men i stedet får mulighed for at nedgræsse algerne.

Voldgraven modtager udelukkende regnvand og overfladeafstrømning fra parken. Vandskiftet i søen er beskedent, og der er sjældent overløb fra søen, hvilket i så fald sker til kloak.

## Biodiversitet

Ørstedsparken er en urban og kultiveret prydpark uden naturlig vegetation. Dermed er der ikke så meget plads til vilde dyr og planter. Parkens naturværdi er primært knyttet til søen og de store gamle træer, hvor der bl.a. yngler flagermus.

## Fugle

Der blev i forbindelse med kommunens kortlægning af parkens ynglefugle i 2016 registreret 13 arter af ynglende fugle. Alle er almindelige arter, som tit forekommer i bebyggede områder.

I søen yngede gråand, knopsvane, blishøne og rørhøne. I resten af parken yngede der ringdue, musvit, blåmejse, solsort, munk, bogfinke, gærdesmutte, gransanger, grøn-irisk og husskade.

Der blev registreret fire par ringduer, som dermed var den mest talrige art, og tre par af både blåmejse og gransanger.

Der blev også registreret en håndfuld ikke-ynglende arter: bydue, fiskehejre, hættemåge og allike. Netop disse arter er de mest talrige ikke-ynglende arter i Københavns byparker. Parkens forekomster af overvintrende fugle og fugle på træk er ikke kortlagt.

## Pattedyr

Der blev kortlagt flagermus i parken i 2019. Her blev der registreret både dværgflagermus, troldflagermus og brunflagermus.

Kun troldflagermus blev fundet ynglende, men de store gamle træer har et større potentiale som levested for ynglende og rastende flagermus.

Der er en fast bestand af både pindsvin og egern i parken, men det er usikkert hvor mange, der er tale om, og om de også anvender andre, nærliggende områder.

## Padder og krybdyr

Der er ulovligt udsat terrapin (en sumpskildpadde) i søen. Derudover er der så vidt vides ingen padder eller krybdyr i parken.

## Fisk

Søbundens smådyrsfauna er ret beskedent, og søen byder ikke på det store fødeudbud til fugle.

Fiskebestanden har begrænset ynglesucces og består overvejende af store skaller og karusser, men der findes også en lille bestand af aborrer og enkelte sudere i søen.

## Invasive arter

Der er forekomster af plantearterne japansk pileurt og lundgylden. Derudover er der ulovligt udsat terrapin (en sumpskildpadde) i søen. Den nordamerikanske art er på EU's liste over invasive arter. Som i resten af byen er der også rotter i parken.



# UDVIKLINGSMULIGHEDER

I dette kapitel gennemgås de udviklingsmuligheder, der kan gennemføres i planperioden.

Kapitlet er bygget op, så det først gennemgår *rekreative udviklingsmuligheder* og derefter *udviklingsmuligheder for landskab og natur*. Kapitlet beskriver detaljeret de muligheder og begrænsninger som er for hver udviklingstiltag. Der henvises til *bilag 1* for en illustration af eksisterende forhold og *bilag 2 og 3* for kort over fremtidige forhold i Ørstedsparken.

En samlet opsummeret liste over udviklingsmulighederne fremgår af kapitlet *Hovedmål for planperioden* s. 18.

## Rekreative udviklingsmuligheder

### Adgangsforhold og tilgængelighed

#### **Indgangspartier\*<sup>7</sup>**

Parkens afgrænsning og indgangspartier skal signalere og afspejle parkernes kvalitet, stemning og særpræg.

De eksisterende indgange kan renoveres og lågerne kan renoveres, hvis der vurderes at være et behov for dette. Indgangspartier bør tilgodese handicappede og gangbesværede.





### **Stierne** ▽

Belægningen består primært af slotsgrus. Her kan stierne renoveres for at øge tilgængeligheden for gangbesværede, kørestols- og barnevognsbrugere.

Af hensyn til helhed og fremkommelighed, kan det enkelte steder, være hensigtsmæssigt at have en anden belægning. Her tænkes særlig på adgangen til caféen og den ubemandede legeplads, hvor belægningen bør ændres fra perlesten til slotsgrus, så tilgængeligheden forbedres.

Renovering som omfatter flytning af stier og adgangsveje skal i videst mulige omfang anvende de oprindelige færdselsårer på det historiske anlæg – både for at understøtte forståelsen af anlæggets historiske struktur og for at mindske sliddet på dele, der ikke er beregnet til færdsel (herunder voldsiderne).

Der bør hele året være mindst én kontinuerlig og farbar sti-forbindelse gennem parken for kørestolsbrugere og gangbesværede *jf. bilag 2*. I vintersæsonen er det, i kortere perioder pga. sne og is, desuden muligt at lukke enkelte trapper samt udvalgte stier.

### **Trapper\*** ▽

Hvor det er muligt, bør trapperne udformes, så de er tilgængelige for gangbesværede.

Trappen mellem Israels Plads og Ørstedsparken bør genovervejes og omlægges, så den i højere grad kan benyttes.

## **Parkinventar**

### **Skilte** ▽

Til formidling anvendes København Kommunes skiltedesign 'Fæstningsringens parkstander'. Det er vigtigt med piktogrammer og en tekst på engelsk, da parken har mange forskellige besøgende.

Der opstilles parkstandere ved hovedindgangene. Af disse bør det fremgå, hvor man befinder sig, parkens differentierede stisystem samt toiletforhold. Ordensreglementet bør ligeledes fremgå af parkstanderen og kan desuden

suppleres af piktogrammer på låger ved legepladserne og ved indgange til parken.

Der kan derudover opsættes informationsskilte om parkens historie samt dyre- og planteliv.

Skiltningen skal være synlig og såvel udformning som placering skal fortsat fastlægges ud fra landskabelige hensyn.

Kampagner om adfærdsændring kan iværksættes i kortere perioder.



Hegnet omkranser næsten hele parken

### **Hegn** ▽

Overflødige hegn fjernes, og eksisterende kan renoveres.

### **Belysning** ▽

Den eksisterende belysning, som består af parklamper, kan renoveres med fokus på funktionel belysning, *jf. bilag 2*. Den skal desuden tilpasses til områdets karakter som romantisk kulturhave. Belysningsklassen bør være E2. Det svarer til lamper ca. hver 25. meter.

Der kan etableres funktionel belysning på stien til caféen og på den ubemandede legeplads. Dette vil styrke sammenhængen til parkens øvrige områder i aftentimerne.

De lave lamper i staudebedet er defekte og bør fjernes.

### **Affaldsstativer**<sup>∇</sup>

De eksisterende affaldsstativers placering kan justeres efter behov. Antallet af beholdere og deres udformning kan ligeledes ændres i takt med skiftende brugsvaner.

Affaldsstativer kan være alt fra særlige bokse, der kan håndtere brugte engangsgrill, til mobile containere på hjul. Både udseendet og placeringerne skal indtænkes og tage højde for parkens design og generelle udtryk.

### **Borde, bænke og grillmuligheder**<sup>∇</sup>

Der er generelt en passende mængde af borde og bænke i Ørstedsparken.

Eksisterende inventar bør renoveres løbende, og mængden kan ændres i takt med skiftende brugsvaner. Placeringen af nye bænke skal tage højde for udsigts- og vindforhold. Borde kan med fordel indrettes med en grillrist, og udseendet skal indtænkes i parkens udtryk.

Defekt, hærværksramt eller nedslidt inventar repareres, udskiftes eller fjernes.

### **Redningsposter**<sup>∇</sup>

Af sikkerhedsmæssige årsager er der redningsposter i parken. Deres udformning og placering kan ændres i takt med skiftende brugsmønstre og skiftende sæsoner, hvor behovet for posternes placering og antal er forskelligt.

### **Vandposter**<sup>∇</sup>

Der kan etableres nye vandposter og den eksisterende ved den bemandede legeplads kan renoveres. En ny vandpost kan evt. placeres ved den ubemandede legeplads.

## **Leg og bevægelse**

### **Den bemandede legeplads**<sup>∇</sup>

Legepladsen bør rumme aktiviteter til børn med forskellige behov, styrke sanser og evner og kropslige/motoriske kompetencer.

Inventaret på legepladserne kan være multifunktionelle og renoveres efter behov, hvor fokus på naturindhold bør prioriteres.

Legepladsen indrettes med legeelementer, der er tilpasset omgivelserne og kan med fordel formidle historien om Københavns gamle fæstning i børnehøjde.

### **Den ubemandede legeplads**<sup>∇</sup>

I parkens nordlige hjørne ved Ahlefeldtsgade findes den ubemandede legeplads. Legepladsen kan renoveres, så den indrettes med legeelementer, der er tilpasset omgivelserne. Desuden kan et nyt tema relatere sig til parkens karakter som romantisk kulturhave og evt. historisk fæstningsanlæg.

Legepladsens målgruppe for børn i alderen 0-6 år bør bevares.

### **Kælkebakker**

Af sikkerhedsmæssige årsager kan der opsættes et midlertidigt lille hegn af halmballer for foden af de to kælkebakker i parken i vintersæsonen.

Det drejer sig om græsarealet ved staudebedet og græsarealet ved indgangen ved Nørre Voldgade og Linnés-gade.

## **Ophold og mødesteder**

### **Den eksisterende café kan renoveres**<sup>∇</sup>

Cafébygningen kan ombygges. Den nuværende pavillon har en let karakter, hvilket skal bebevares. Caféen må ikke blive for stor og dominerede i området.

## **Bygninger og tekniske installationer**

### **Dækningsgrave**<sup>∇</sup>

Dækningsgravens anvendelse kan ændres i takt med skiftende brugsvaner. Det er ligeledes muligt at nedlægge eksisterende dækningsgrave, hvilket især drejer sig om en dækningsgrav tæt på den bemandede legeplads, *jf. bilag*

2. Dækningsgrave som er istandsat og anvendes bør ikke nedrives.

Dækningsgravene kan ligeledes forskønnes ved f.eks. at placere en bænk rundt om.

### **Toiletter\***

Det bør prioriteres at forbedre de nuværende toiletforhold, og særligt er adgangen for handicappede ikke tilfredsstillende. Der er umiddelbart ikke behov for yderligere toiletter.

### **Minispringvand**

Minispringvand kan etableres i søen. Anlæggets primære formål er at understøtte parkens tema som romantisk kulturhave.

Anlæggets effekt som forbedrende tiltag for vandkvaliteten forventes at være lav.

## **Kunst**

### **Integration af kunst**

Nye permanente monumenter bør relatere sig til parkens kunstneriske hovedtema, som er hellenistiske figurer fra perioden 400 - 0 f. kr.

Midlertidige udstillinger er ikke velegnede pga. parkens righoldige samling af monumenter.





## Udviklingsmuligheder for landskab og natur

### Generelt

#### **Biodiversitet**

Biodiversiteten kan styrkes gennem opsætning af fuglekasser og insekthoteller. Kvasbunker og dødt ved kan ligeledes efterlades i områder, hvor der er en tættere bevoksning, da det vil være til gavn for småfugle, svampe og insekter. Det anbefales, at kvasbunkerne bliver permanente, da man ellers risikere at ødelægge levestedet for de dyr, der har etableret sig her.

Når der fældes træer, kan der efterlades torsoer op til 3 meters højde som et egnet levested for svampe, insekter og andre smådyr. Dette kan kun gøres, hvor det sikkerhedsmæssigt er muligt. Tiltagene må ikke hindre blomstrende urter på skråningerne.

Alternativt kan torsoerne udskæres til midlertidige og nedbrydelige kunstværker.

#### **Invasive arter**

Invasive arter som japansk pileurt og lundgylden bekæmpes.

#### **Aggressive arter**

Aggressive arter som rød hestehov begrænses, så de ikke spreder sig yderligere. Dette gøres ved at slå dem en gang årligt og også rydde omkring dem. Alternative metoder kan tages i brug.

#### **De sekskantede blomsterbede**

Bedenes udtryk med blomster opretholdes, men ikke nødvendigvis kun med enårige sommerblomster. De kan f.eks. omlægges til flerårige stauder eller blomstrende prydbuske.

Omkring de sekskantede blomsterbede er der et klippet pur af paradisæblesorter med mindre æbletræer. De

klippede buske kan ryddes og erstattes med lave, fritvoksende buske f.eks. sargentsæble.

#### **Staudebedene**

Det ca. 400 m<sup>2</sup> bed ved caféen opretholdes som prydbed og plejes intensivt.

Staudebedet langs den sydlige ende af søen har karakter af et stenbed med store sten.

Stenbedet er med årene inficeret med japansk pileurt, der skal bekæmpes. For at bekæmpelsen bedre lykkes, kan bedets udtryk ændres. Her kan stenene indarbejdes i et fremtidigt bed eller de kan flyttes. De skal dog forblive i parken. Det er kun en renovering af stenbedet, der kræver dispensation.



Japansk pileurt i stenbedet

#### **Voldgraven**

##### **Nye anlæg**

Til forbedring af fysiske forhold i voldgraven, er etablering af nye anlæg kun muligt i et begrænset omfang.

##### **Vandudskiftning**

Voldgravens begrænsede vandareal, udformning og ringe vindpåvirkning betyder, at der kan være fare for iltsvind.

Voldgravens udvikling følges løbende, og hvis det vurderes nødvendigt, og samtidig er muligt, vil der ske en vandudskiftning. Denne skal sikre en bedre vandkvalitet og levedemuligheder for dyre- og plantelivet.

### **Kantsikring**<sup>▽</sup>

Kantsikring bør renoveres løbende for at sikre og bevare fortidsmindet.

### **Beplantningen langs søen**

Beplantningen langs voldgraven bred skal enkelte steder plejes intensivt, så vandkanten forsat kan stå skarpt, og der er tilgængelighed til vandkanten. Andre steder sikres bløde overgange mellem land og vand, f.eks. med rørskov og grene og træer udover brinkerne, som vandfugle kan forankre reder i.

### **Flåder til fugle**<sup>▽</sup>

Der kan etableres flåder, hvor fugle kan yngle og raste. Der kan maksimalt etableres to flåder i voldgravssøen.

## **Græs**

Græsset plejes forskelligt alt efter hvilket udtryk der ønskes, hvilken brug og hvilke ressourcer, der er til rådighed.

Herunder ses en tabel over de primære, grønne elementer for græs i Ørstedsparken, og hvor højt græsset er for de forskellige typer.

<b>Græstype</b>	<b>Græsset højde</b>
Brugsplæne	Lavt græs
Slået græs	Middelhøjt græs
Fælled græs	Højt græs

De forskellige græstyper plejes i forhold til de beskrivelser som findes i *Kvalitetshåndbog 2020*. Slåningsfrekvensen er nærmere beskrevet i den lokale driftsmanual for området.

### **Brugsplæne**

Størstedelen af græsarealerne mod søen plejes som brugsplæne, da arealerne især anvendes til rekreative aktiviteter, og derfor kræver en vis robusthed. Arealer kan omlægges til slået græs eller fælledgræs, hvis de rekreative og driftsmæssige forhold tillader det.

### **Brugsplæne med løg**<sup>▽</sup>

Udbredelsen af enkeltstående områder med brugsplæne med løg bevares og fornyelse af løgplanter bør ske løbende for at understøtte parkens tema som kulturhistorisk have. Der er ikke grund til at inddrage nye arealer til brugsplæner med løg, da her er tilstrækkeligt med dem.

### **Fælledgræs og slået græs**

De yderste græsarealer mod H. C Andersens Boulevard og Israels Plads omlægges til slået græs eller fælledgræs med etårigt blomster og vilde urter. Arealerne skal understøtte en mere varieret natur i parken. Opsamling og bortskaffelse af afklip skal prioriteres, så der på sigt opnås en mere varieret urtevegetation.

### **Fælledgræs under træer med højtliggende rødder**

Under træer med højtliggende rødder plejes græsset som fælledgræs. Dette vil være medvirkende til at fremme en urterig vegetation. Desuden mindsker det høje græs maskinel belastning og påkørsler, som kan være indgang for vednedbrydende svampe, der forkorter træernes levetid.

Områdernes areal skal svare til trækronernes drypzone. Afklippet skal opsamles, så der på sigt opnås en mere varieret urtevegetation.

### **Bort langs stierne**

I områder med *fælledgræs* plejes kanten, der støder op til en sti, som *brugsplæne* eller *slået græs* (kaldes en 'bort'). Dette er bl.a. for at sikre, at græsset ikke bliver til gene for de forbigående på stien.



## Beplantning

### Generelle retningslinjer

Beplantningsudviklingens formål i Ørstedsparken er at sikre en stor mangfoldighed af blomstrende buske og større og mindre træer. Her sikres det samtidig, at der kontinuerligt er store gamle træer i parken, dvs. sikre at kommende trægenerationer får plads til at udvikle sig. Desuden skal de kulturhistoriske værdier sikres gennem pleje og udvikling af beplantningerne.

Ørstedsparken bliver passet intensivt og bevoksningerne har havepræg som modsætning til et mere selvgroet og naturpræget udtryk.

### Pleje af bevoksninger<sup>v</sup>

Bevoksninger plejes ved tynding og tilbageskæring hvert fjerde år i et rotationsprincip. Dels for at sikre arts- og aldersvariation i buske og træer og dels for at få større tæthed og frodighed *jf. bilag 3*.

Her skal der tyndes i den naturlige opvækst af træer, som ofte er ahorn, elm og ask, så der kommer lys til buske og mindre træer under de store træer.

I nogle af busketterne kan store monokulturelle flader af buske f.eks. snebær ryddes for at skabe plads til nye og flere slags buske. Det gælder bl.a. bevoksning mod Linnés-gade. Det er kun genplantningen, der kræver dispensation fra museumsloven.

Selvsået krat på Hahns Bastion kan ligeledes ryddes, men her genplantes ikke.

Cirka halvdelen af bambussen ryddes for at sikre indkig til søen.

Der sigtes mod en rydning/nedskæring/opstamning af bevoksningen rundt om bænke.

Her kan tyndes i læketræerne i parkens østlige del.

Ved bjælkehytten kan takshækken klippes længere ned og bevoksningen kan ryddes, så der er indkig til den.

#### Træer:

Humlebøg, *Ostrya carpinifolia*  
Ægte kastanje, *Castanea sativa*  
Frynseeg, *Quercus cerris*  
Tyrkisk hassel, *Corylus colurna*  
Kaukasisk vingevalnød, *Pterocarya fraxinifolia*  
Sølvind, *Tilia tomentosa*  
Pagodetræ, *Sophora japonica*  
Tempeltræ, *Ginkgo biloba*  
Vandgran, *Metasequoia glypt.*  
Sumpcypres, *Taxodium distichum*  
Tarmvridrøn, *Sorbus torminalis*  
Askebladet løn, *Acer negundo*  
Sydbøg, *Nothofagus antarctica*  
Sølvløn, *Acer saccharinum*  
Tulipantræ, *Liriodendron tulipifera*  
Papirbirk, *Betula papyrifera*

I Ørstedsparken anbefales det, at disse arter vælges, når der sker indplantninger i eksisterende bevoksninger eller nye bevoksningsgrupper etableres.

#### Buske:

Liguster, *Ligustrum vulgare*  
Storbladet buksbom, *Buxus sempervirens*  
Tjørn, *Crataegus*  
Rød snebær, *Symphoricarpos x chenaultii*  
Fjeldribs, *Ribes alpinum*  
Blodribs, *Ribes sanguineum*  
Dværgkvalkved, *Viburnum davidii*  
Snebolle, *Viburnum*  
Rynkeblad, *Viburnum rhytidophyllum*  
Kejserbusk, *Viburnum bodnantense*  
Uægte jasmin, *Philadelphus*  
Syren, *Syringa vulgare*  
Klokkebusk, *Weigela*  
Dronningebusk, *Kolkwitzia amabilis*  
Sargentæble, *Malus sargentii*  
Surbær, *Aronia melanocarpa*  
Kirsebærkornel, *Cornus mas*  
Vinget benved, *Euonymus alatus*  
Storbladet benved, *Euonymus latifolius*  
Rhododendron  
Dværgmispel, *Cotoneaster*



### **Historiske træerækker**

De historiske rækker af hestekastanje på Hahns Bastion bevares så længe som muligt. Hestekastanjen er angrebet af hestekastanjabakteriekræft, der kan resultere i, at store tunge grene nemmere brækker af.

Træerne beskæres nænsomt for at forhindre grenbrud og tage tyngden af de tungeste grene over stier og siddepladser. Hvis enkelte træer skal fældes, af hensyn til sikkerhed, kan de skæres til torso, så de store stammer kan stå så længe som muligt. Der genplantes i rækkerne, hvis/når der er plads.

### **Historiske sigtelinjer og udsigtskiler**

Ifølge Flindts oprindelige plan over parken er der nogle sigtelinjer tværs over søen, som i dag er vokset til. Disse ryddes for bevoksning.

Desuden sikres udsigtskilerne i parken. Både de historiske sigtelinjer og udsigtskilerne skal sikre, at besøgende får indtryk af det gamle forsvarsværk og udsyn på tværs af parken.

Særligt prioriteres lange kig over voldsgravssøen samt udsigtskiler/sigtelinjer fra særlige bænke til og fra Hahns Bastion, som udgør et væsentligt historisk element i det tidligere forsvarsværk. Kilerne ryddes, når beplantningen skærmer for udsigten eller gøres synlige ved f.eks. at hæve kroner og undgå genplantning eller tilgroning.

### **Nye bevoksninger**

Det anbefales generelt at vælge oplistede arter fra forrige side, når der skal plantes nye buske og træer i parken.

Mod H. C. Andersens Boulevard kan der plantes flere træer og buske for at skærme mod kontorbygningen.

Der kan plantes nye træer og buske omkring den ubemandede legeplads.

Rhododendron ud for stenbedet er vokset for tæt på bænken. Den kan ryddes og omlægges til et nyt blomstrende bed i god afstand til bænken.

Der kan indplantes et større træ i græsset ved bjælkehytten.

Kastanjerækker på Hahns Bastion. Foto fra ca. 1880



## Parkbetjente i Ørstedsparken

Mødet med en parkbetjent har tidligere været en del af besøget i de københavnske parker. Korpset bestod frem til 2001 af 33 parkbetjente, hvis primære arbejdsfunktion var tilsyn i forbindelse med arrangementer og rundringer i kommunens parker og pladser.

Dette var for at sikre, at ordensreglementet blev overholdt, men der blev især lagt vægt på, at parkbetjentene skulle etablere kontakt til brugerne og derigennem skabe trygge rammer i områderne.

I årene derefter blev antallet af parkbetjente markant reduceret, og i 2012 blev det politisk besluttet at omlægge funktionen som parkbetjent.

Diskussionen om parkbetjente har dog fyldt en del i udarbejdelsen af udviklingsplanen. Der er nemlig et stort ønske fra parkbrugerrådet, og deltagerne i parktræffet om, at parkbetjentene genindføres. Hvis de genindføres, kan de nemlig være med til at sikre, at ordensreglementet bliver overholdt, og at der skabes trygge rammer i parkerne.

Der foreligger ingen konkrete planer (2021) om at genindføre parkbetjente i byens parker og pladser.





# LITTERATUR

**Ejrnæs, R., Bruun, H. H., Heilmann-Clausen, J. og Strandberg, B. (2019):** *Virkemiddelkatalog for natur - De vigtigste mål i biodiversitetsforvaltningen og deres tilhørende virkemidler*, Aarhus Universitet

**Fjederholt, E. T., Dahl-Nielsen, J. & Christensen, M. (2015):** *Flagermusgennemgang af udvalgte parker i Københavns Kommune*, Sweco

**Kærgaard, I. & Middleton, N. (2019):** *Flagermus registreringer i udvalgte parker i København 2019*, Københavns Kommune

**Leg og Landskab (2014):** *Fred og ro zoner i parker og på kirkegårde i København*, Teknik- og Miljøforvaltningen, Københavns Kommune

**Nabe-Nielsen, L., Dahl-Nielsen, J. & Christensen, M. (2015):** *Botanisk gennemgang af udvalgte parker i Københavns Kommune*, Sweco

**Rasmussen, L.M. (2016):** *Ørstedsparken. Fugle og forvaltning 2016*, Natur360

**Teknik- og Miljøforvaltningen (2014):** *Værdifulde kulturmiljøer i København, København som hovedstad, Fæstningsringen, 1.3*, Københavns Kommune

**Vej & Park (2002):** *Pleje- og Udviklingsplan for de kommunale parker i Fæstningsringen 2002-2007*, Bygge- og Teknikforvaltningen, Københavns Kommune

**Vej & Park (2002):** *Ørstedsparken*, Københavns Kommune

